

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
З ДИСЦИПЛІНИ**

«ТУРИСТИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО»

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	24 «Сфера обслуговування»
Спеціальність	242 «Туризм»
Освітня програма	«Туризм»
Вид дисципліни	обов'язкова
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу	

Укладач: к.і.н., доцент Посохов І.С.

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор
з науково-педагогічної роботи

“ _____ ” _____ 2018 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Туристичне краєзнавство

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	24 «Сфера обслуговування»
Спеціальність	242 «Туризм»
Освітня програма	«Туризм»
Вид дисципліни	обов’язкова
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу	

2018 / 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

“28” серпня 2018 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

канд. іст. наук, доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Посохов І.С.

Програму схвалено на засіданні кафедри
туристичного бізнесу та країнознавства

Протокол від “28” серпня 2018 року № 1

Завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

_____ А.Ю. Парфіненко
(підпис)

Програму погоджено методичною комісією
факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від “28” серпня 2018 року № 1

Голова методичної комісії факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу

_____ Л.І. Григорова-Беренда

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Туристичне краєзнавство” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю 242 «Туризм».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є:

політичні та соціокультурні чинники, а також найважливіші тенденції та процеси, що відігравали та продовжують відігравати провідну роль у формуванні та розвитку туристичного краєзнавства України. При цьому в центрі уваги залишається людина з її потребами, ціннісними орієнтаціями та світоглядними уявленнями.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є:

формування у студентів знань про основні види туризму і розвиток туристичної галузі в Україні.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

1. Виявити фактори розвитку туризму в Україні.
2. Розглянути територіальну організацію лікувального туризму.
3. Проаналізувати територіальний розподіл оздоровчого (рекреаційного) туризму.
4. Розглянути основні напрямки культурно-пізнавального туризму.
5. Дати характеристику розвитку спортивного туризму.
6. Розглянути територіальну організацію ділового і наукового туризму.
7. Виділити основні центри релігійного туризму.
8. Виділити основні регіони з етнічним туризмом.
9. Дати характеристику розвитку туристсько-рекреаційної галузі в Україні.
10. Проаналізувати діяльність туристичних операторів і агентів.
11. Охарактеризувати розвиток готельного господарства в Україні.
12. Розглянути діяльність санаторно-курортної галузі України.

1.3. Кількість кредитів:

Денне відділення – 5 кредитів

1.4. Загальна кількість годин:

Денне відділення – 150 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
32 год.	14 год. (4 ауд., 10 дист.)
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	- год.
Лабораторні заняття	
- год.	- год.
Самостійна робота	
86 год.	136 год.
в т.ч. індивідуальні завдання	
10 год.	10 год.

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

знати: фактори, які впливають на розвиток туризму в Україні; територіальну організацію лікувального туризму в Україні; територіальний розподіл оздоровчого (рекреаційного) туризму в Україні; напрямки культурно-пізнавального туризму України, розвиток спортивного туризму в Україні, територіальна організація ділового і наукового туризму України, основні центри релігійного туризму України; основні регіони з етнічним туризмом в Україні; розвитку туристсько-рекреаційної галузі в Україні; діяльність туристичних операторів і агентів України; розвиток готельного господарства в Україні; діяльність санаторно-курортної галузі України.

вміти: добре орієнтуватися в територіальній організації основних видів туризму України; аналізувати розвиток рекреаційно-туристської індустрії в Україні на сучасному етапі і окремих її галузей, а саме: діяльність туроператорів і турагентів, готельне господарство, санаторно-курортну галузь України для використання у подальшій професійній діяльності.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Роль туризму як соціально-економічного явища.

Соціально-економічна роль туризму. Міжнародний туризм. Позитивні фактори розвитку туризму. Проблеми туризму у XXI ст.

Тема 2. Туристичне краєзнавство України: об'єкт, предмет, основні завдання та теоретико-методологічні засади.

Сутність та теоретико-методологічні засади національного краєзнавства, взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Об'єкт і предмет туристичного краєзнавства. Функції та методи дослідження національного краєзнавства. Джерела національного краєзнавства. Форми краєзнавства і види організації краєзнавчого руху.

Тема 3. Фактори розвитку туризму в Україні і їх вплив на розвиток туризму.

Природно-географічні фактори. Природно-антропогенні фактори. Суспільно-історичні фактори. Вплив факторів розвитку туризму на види туризму в Україні.

Тема 4. Історія становлення й розвитку краєзнавства в Україні.

Родовід українського краєзнавства, його давні традиції. Фундатори національного краєзнавства. Особливості розвитку краєзнавства в Україні. Діяльність Всеукраїнської спілки краєзнавців.

Тема 5. Процес заселення Слобідської України.

Українська та російська колонізація Слобідської України. Дике поле та набіги кочівників. Українська, Белгородська та інші укріплені лінії. Заснування міст на території Слобідської України. Заснування міста Харкова. Легенди. Можливості використання історичних відомостей для розвитку туризму Слобожанщини.

Тема 6. Музеї як об'єкти краєзнавчо-туристичної діяльності.

Музеї — державні та громадські установи, що займаються краєзнавчо-освітньою діяльністю. Роль музеїв у розвитку суспільства. Класифікація музеїв України. Визначні музеї України. Музеї Харківщини.

Тема 7. Малі історичні міста України як маркери туристичної привабливості регіону.

Поняття малого історичного міста. Малі історичні міста Харківщини. Проблеми, з якими стикаються малі історичні міста. Туристичний потенціал малих історичних міст України. Використання зарубіжного досвіду розвитку туризму в малих історичних містах.

Тема 8. Інноваційні можливості історико-культурного туризму на Харківщині.

Поняття історико-культурного та культурно-пізнавального туризму. Потенціал для розвитку туризму на Харківщині. Популяризація відомих об'єктів\маршрутів, створення нових. Археологічний туризм та реконструкції. Військовий туризм та оборонні споруди. Військово-історичні гри. Скансени та етнографічні музеї. Релігійний туризм. Використання місцевих культурних особливостей (геній місця). Унікальність місця. Фестивальна діяльність. Подієвий туризм. Концептуальні (тематичні) готелі. Індустрія харчування та кулінарні традиції світу. Промисловий (науково-технічний) туризм. Пошук свого в чужому (міжнародні туристи).

Тема 9. Столичне минуле м. Харкова як складова його туристичного іміджу.

Поняття столиці. Столична функція міста. Харків як перша столиця. Нові архітектурні стилі. Розбудування районів міста. Наука та культура столичного Харкова. Можливості використання минулого для залучення туристів. Створення туристичних маршрутів першою столицею.

Тема 10. Роль об'єктів релігійного туризму для туристичної привабливості Харкова. Релігійні конфесії України. Центри релігійного туризму в Україні. Об'єкти релігійного туризму м. Харкова. Можливості використання об'єктів релігійного туризму для залучення туристів.

Тема 11. Використання в легенд у туризмі.

Легенди про заснування міст. Легенди про заснування Харкова. Роль герба у туризмі. Герб м. Харкова.

Тема 12. Туристична картографія як основний методологічний засіб туристичного краєзнавства.

Зародження і розвиток спеціальної туристичної картографії. Сучасний стан туристичної картографії в Україні. Туристична карта: мета створення, вимоги, що ставляться до туристичної карти. Класифікація туристичних карт. Зміст легенди туристичної карти. Спеціальні умовні позначення та їх використання на туристичній карті. Знакування туристичних маршрутів на місцевості.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Роль туризму як соціально-економічного явища.	13	3	3			7	11	1				10
Тема 2. Туристичне краєзнавство України: об'єкт, предмет, основні завдання та теоретико-методологічні засади.	13	3	3			7	13	2				11
Тема 3. Фактори розвитку туризму в Україні і їх вплив на розвиток туризму.	13	3	3			7	11	1				10
Тема 4. Історія становлення й розвитку краєзнавства в Україні.	13	3	3			7	13	2				11
Тема 5. Процес заселення Слобідської України.	13	3	3			7	13	2				11
Тема 6. Музеї як об'єкти краєзнавчо-туристичної діяльності.	13	3	3			7	11	1				10
Тема 7. Малі історичні міста України як маркери туристичної привабливості регіону.	11	2	2			7	11	1				10
Тема 8. Інноваційні можливості історико-культурного	13	3	3			7	13	2				11

туризму на Харківщині.												
Тема 9. Столичне минуле м. Харкова як складова його туристичного іміджу.	13	3	3			7	11	1				10
Тема 10. Роль об'єктів релігійного туризму для туристичної привабливості Харкова.	11	2	2			7	11	1				10
Тема 11. Використання в легенд у туризмі.	13	2	2			8	11					11
Тема 12. Туристична картографія як основний методологічний засіб краєзнавства.	12	2	2			8	11					11
Інд. к/р	10				10						10	
Усього годин	150	32	32		10	86	150	14			10	126

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Роль туризму як соціально-економічного явища.	3
2.	Туристичне краєзнавство України: об'єкт, предмет, основні завдання та теоретико-методологічні засади.	3
3.	Фактори розвитку туризму в Україні і їх вплив на розвиток туризму.	3
4.	Історія становлення й розвитку краєзнавства в Україні.	3
5.	Процес заселення Слобідської України.	3
6.	Музеї як об'єкти краєзнавчо-туристичної діяльності.	3
7.	Малі історичні міста України як маркери туристичної привабливості регіону.	2
8.	Інноваційні можливості історико-культурного туризму на Харківщині.	3
9.	Столичне минуле м. Харкова як складова його туристичного іміджу.	3
10.	Роль об'єктів релігійного туризму для туристичної привабливості Харкова.	2
11.	Використання в легенд у туризмі.	2
12.	Туристична картографія як основний методологічний засіб туристичного краєзнавства.	2
	Разом	32

5. Самостійна робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість Годин
1.	Підготовка до усного опитування на тему: «Роль туризму як соціально-економічного явища» з наступних питань: Соціально-економічна роль туризму. Міжнародний туризм. Позитивні фактори розвитку туризму. Проблеми туризму у XXI ст.	7
2.	Підготовка до усного опитування на тему: «Туристичне краєзнавство України: об'єкт, предмет, основні завдання та теоретико-методологічні засади» з наступних питань: Об'єкт і предмет туристичного краєзнавства. Функції та методи дослідження національного краєзнавства. Джерела національного краєзнавства. Форми краєзнавства і види організації краєзнавчого руху.	7
3.	Підготовка до усного опитування на тему: «Фактори розвитку туризму в Україні і їх вплив на розвиток туризму» з наступних питань: Природно-географічні фактори. Природно-антропогенні фактори. Суспільно-історичні фактори. Вплив факторів розвитку туризму на види туризму в Україні.	7
4.	Підготовка до усного опитування на тему: «Історія становлення й розвитку краєзнавства в Україні» з наступних питань: Фундатори національного краєзнавства. Особливості розвитку краєзнавства в Україні. Діяльність Всеукраїнської спілки краєзнавців.	7
5.	Підготовка до усного опитування на тему: «Процес заселення Слобідської України» з наступних питань: Українська та російська колонізація Слобідської України. Дике поле та набіги кочівників. Українська, Белгородська та інші укріплені лінії. Заснування міст на території Слобідської України. Заснування міста Харкова. Легенди. Можливості використання історичних відомостей для розвитку туризму Слобожанщини.	7
6.	Підготовка до усного опитування на тему: «Музеї як об'єкти краєзнавчо-туристичної діяльності» з наступних питань: Музеї — державні та громадські установи, що займаються краєзнавчо-освітньою діяльністю. Роль музеїв у розвитку суспільства. Класифікація музеїв України. Визначні музеї України. Музеї Харківщини.	7
7.	Підготовка до усного опитування на тему: «Малі історичні міста України як маркери туристичної привабливості регіону» з наступних питань: Поняття малого історичного міста. Малі історичні міста Харківщини. Проблеми, з якими стикаються малі історичні міста. Туристичний потенціал малих історичних міст України. Використання зарубіжного досвіду розвитку туризму в малих історичних містах.	7
8.	Підготовка до усного опитування на тему: «Інноваційні можливості історико-культурного туризму на Харківщині» з наступних питань: Поняття історико-культурного та культурно-пізнавального туризму. Потенціал для розвитку туризму на Харківщині. Популяризація відомих об'єктів\маршрутів, створення нових. Археологічний туризм та реконструкції. Військовий туризм та оборонні споруди. Військово-історичні гри. Скансени та етнографічні музеї.	7
9.	Підготовка до усного опитування на тему: «Столичне минуле м. Харкова як складова його туристичного іміджу» з наступних	7

	питань: Поняття столиці. Столична функція міста. Харків як перша столиця. Нові архітектурні стилі. Розбудування районів міста. Наука та культура столичного Харкова. Можливості використання минулого для залучення туристів.	
10.	Підготовка до усного опитування на тему: «Роль об'єктів релігійного туризму для туристичної привабливості Харкова» з наступних питань: Релігійні конфесії України. Центри релігійного туризму в Україні. Об'єкти релігійного туризму м. Харкова. Можливості використання об'єктів релігійного туризму для залучення туристів.	7
11.	Підготовка до усного опитування на тему: «Використання в легенд у туризмі» з наступних питань: Легенди про заснування міст. Легенди про заснування Харкова. Герб м. Харкова.	8
12.	Підготовка до усного опитування на тему: «Туристична картографія як основний методологічний засіб туристичного краєзнавства» з наступних питань: Зародження і розвиток спеціальної туристичної картографії. Сучасний стан туристичної картографії в Україні. Туристична карта: мета створення, вимоги, що ставляться до туристичної карти. Класифікація туристичних карт.	8
13	Контрольна робота	10
	Разом	86

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальна навчальна робота покликана сформулювати практичні навички роботи студентів зі спеціальною літературою, орієнтувати їх на інтенсивну роботу, критичне осмислення здобутих знань та поглиблене вивчення теоретичних проблем дисципліни «Туристичне краєзнавство» з метою підвищення якості професійної підготовки.

До форм індивідуальної навчальної роботи віднесено:

укладання глосарію із загальних понять курсу «Туристичне краєзнавство».

Для виконання завдання необхідно: -використовуючи довідкову літературу та інші інформаційні джерела [93-96], з'ясувати значення запропонованих нижче термінів та записати значення кожного терміну до робочого зошиту з дисципліни «Туристичне краєзнавство»; -розібратися у сутності кожної запропонованої категорії; -підготуватися до дискусії в аудиторії щодо розуміння вивченого матеріалу; -у випадку наявності декількох тлумачень кожного терміну, обґрунтувати, якої саме інтерпретації дотримується студент і чому;

- за умови, що значення якогось терміну є незрозумілим, зафіксувати запитання до зошиту, а під час дискусії в аудиторії за запропонованими темами, винести їх на обговорення або проконсультуватися з викладачем.

Написання контрольної роботи з дисципліни «Туристичне краєзнавство».

Контрольна робота передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з курсу, розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами, вміння презентувати результати роботи. Контрольна робота виконується самостійно. На початку семестру кожен студент отримує тему контрольної роботи, що відповідає проблематиці практичних занять та лекційного курсу. Студент має право самостійно обрати тему контрольної роботи заздалегідь узгодивши її з викладачем. Оцінка за контрольну роботу враховується при виставленні загальної оцінки з дисципліни. Під час написання контрольної роботи студент повинен опрацювати не менше п'яти джерел з відповідними посиланнями на них у тексті роботи. Текст роботи має містити реферативне викладення матеріалу з приводу визначеної теми.

Контрольна робота складається з титульної сторінки; змісту; вступу; основної частини; висновків; списку використаної літератури; додатків (за необхідності). Вступ має розкривати актуальність обраної теми, її проблематику та мету завдання. Основна частина має містити реферативне викладення матеріалу теми. У висновку потрібно викласти міркування стосовно досягнення мети роботи. У друкованому варіанті обсяг роботи повинен становити 7-10 стор. Орієнтовна кількість сторінок у структурі контрольної роботи становить: вступ - 1 стор.; основна частина 5-8 стор.; висновок - 1 стор.; список використаної літератури - 1 стор.

7. Методи контролю

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять.

Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитися у наступних формах.

1. Оцінювання роботи студентів під час практичних (семінарських) занять.

2. Оцінка за індивідуальну роботу студентів.

3. Проведення проміжного тестового контролю.

4. Проведення підсумкового модульного контролю.

Оцінка зі змістовного модулю складається з поточної оцінки, яку студент отримує під час практичних (семінарських) занять, оцінки за проміжний тестовий контроль та оцінки за індивідуальну роботу.

Загальна оцінка з дисципліни (модулю) визначається як сукупність балів, що студент отримує за змістовні модулі та модульний контроль.

Порядок поточного оцінювання знань студентів. Поточне оцінювання здійснюється під час проведення практичних (семінарських) занять і має на меті перевірку рівня підготовки студентів до встановлених завдань. Зокрема, поточному контролю підлягають:

1. активність та результативність роботи студента протягом семестру у вивченні програмного матеріалу дисципліни; відвідування занять;

2. виконання індивідуального завдання;

3. виконання проміжного тестового завдання зі змістовного модулю.

Контроль систематичності виконання самостійної роботи та активності на практичних (семінарських) заняттях.

Оцінювання здійснюється за наступними критеріями.

1. ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;

2. ознайомлення з основною та додатковою літературою;

3. логіка, стиль виклад матеріалу в письмових роботах та усному виступі, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

4. якість, самостійність та своєчасність виконання необхідних завдань.

Проміжний тестовий контроль зі змістовних тем. Проміжний тестовий контроль знань студентів здійснюється шляхом проведення тестування з основних навчальних елементів змістовних тем.

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку. Загальна тривалість екзамену 1 година. До складання заліку допускаються студенти, які мають задовільну кількість балів зі складених тестів з основних навчальних елементів змістовних модулів, складання глосарію, написання та захисту реферату.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять. Сума балів, які студент денної форми навчання може набрати за першим та другим розділом, дорівнює 60.

Підсумковий контроль засвоєння матеріалу здійснюється по їх завершенню на підсумкових заняттях та на екзамені.

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою.

Семестровий підсумковий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного цією робочою програмою дисципліни.

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума контрольних оцінок та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів підсумкового семестрового контролю складає 100.

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену.

Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань дорівнює 40.

8. Схема нарахування балів

Приклад для екзамену

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання														Екзамен	Сума
Розділ 1						Розділ 2						КР	Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	15	60	40	100
3	3	3	3	5	5	4	3	3	3	5	5				

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для екзамену
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

1. Державна програма розвитку туризму в Україні на 2002-2010 роки. //Офіційний віс.- 2002.
2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України. Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія.- К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2001.
3. Биркович В. І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні - Запоріжжя : 2007.
4. Борушак М. Стратегія розвитку туристичних регіонів . - Львів : Б.в., 2008.
5. Виноградская А. Развитие туристического бизнеса в Украине // Бізнес - інформ, 1999.
6. Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти//О.І.Лугова.-К.,2002.
7. Гук Н. А. Розвиток регіональної системи міжнародного туризму в Україні,- 2008 .

8. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: Навчальний посібник для вузів:- Чернівці : Книги-XXI, 2003 .
9. Курортні ресурси України / За ред.. М.В. Лободи. – К.: ТАМЕД, 1999.
10. Розвиток туристичного бізнесу регіону: навчальний посібник. М. Школа,
11. Т. М. Ореховська, О.П. Корольчук и В.Ф. Кифяк. Чернівці :Книги-XXI, 2007.
12. Рутинський М.Й. Географія туризму України. Навчально-методичний посібник: Вид. 2-ге , переробл. і доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.
13. Рутинський М.Й. Замковий туризм в Україні: навчальний посібник для вузів: - К. : Центр учбової літератури, 2007 .
14. Сокол Т. Організація туристичної діяльності в Україні. – К.: Музична Україна, 2002
15. Стафійчук В.І. Рекреалогія. Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2006.
16. Туристичні ресурси України/Під ред.. О.І.Лугова.-К.:Інститут туризму федерації профспілок України, 1996.

Допоміжна література

1. Багров М.В. Принципы концепции рекреационного развития Крыма // УГЖ. - 1997.
2. Василів О. Б.Державне управління розвитком туристично-рекреаційної галузі на регіональному рівні (на прикладі Івано-Франківської області) - Львів: Б.в., 2008.
3. Давиденко Л. І. Державне регулювання сфери туризму на обласному рівні. Донецьк : Б.в., 2006 .
4. Заповідники і національні природні парки України / Мінекобезпеки України. – К.: Вища школа, 1999. – 232 с.
5. Иванух Р., Жученко В. Стратегические проблемы развития рекреационно-туристического комплекса Украины // Экономика Украины.- 1998.
6. Коваленко Ю.О.Формування конкурентоспроможного ринку міжнародних туристичних послуг в Україні- К. : Б.в., 2006 .
7. Концепція розвитку санаторно-курортної сфери, туризму і відпочинку у Львівській області/ Під ред.. В.С.Кравціва.-Львів, 2000.
8. Несвітайло, О.Ю. Спортивно-оздоровчий туризм у Харківській області: Путівник : /- Х. : Б.в., 2005.
9. Опанасюк Н. А. Конституційно-правові основи туризму в Україні- К.: Б.в., 2005.
10. Туризм в Украине. Словарь-справочник.: / Международный Славянский университет; Авт.-сост. В.О. Соловьев, Л.Д. Божко и М.Н. Поколотная . – Х.: Мачулин, 2008.
8. Цибух В.І. Проблеми і завдання розвитку туризму в Україні в ХХІ столітті // Матеріали ІУ Междунар.наук.-практ.конф. – Донецк, 2002.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://www.tourism.gov.ua/> – Сайт державної туристичної адміністрації.
2. <http://www.world-tourism.org/> – Сайт з інформацією про розвиток світового туризму.
3. <http://www.encyclopedia.ru/> – «Мир энциклопедий» – російськомовні енциклопедичні видання (енциклопедії, енциклопедичні словники, довідники).
4. <http://www.igh.ras.ru/> – Сайтотека енциклопедичної літератури.
5. www.rubricon.com/ – Енциклопедичний словник «Всемирная история».
6. <http://history.ru/> – Сайтотека з Всесвітньої історії.
7. www.catalog.alloy.ru – Каталог сайтів «Всемирная история».
8. http://rmat-english.narod.ru/slovar/slovar_r.htm – Туристський термінологічний словник (Зорін І.В., Квартальнов В.А.).

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

ТУРИСТИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Методичні рекомендації
(для студентів напряму підготовки «Туризм»)

УДК 908(477)(075.8)
ББК 26.89я73

Рецензенти:

Лиман С. І. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри туристичного бізнесу Харківської державної академії культури;

Куделко С. М. – кандидат історичних наук, професор, директор Центру краєзнавства імені П. Т. Тронька.

Туристичне краєзнавство: методичні рекомендації (для студентів напряму підготовки «Туризм») / укл. І. С. Посохов. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 39 с.

Видання містить програму навчальної дисципліни, методичні матеріали до семінарських занять, організаційно-методичні рекомендації до самостійної роботи студентів та проведення контролю знань, теоретичні питання для підготовки до підсумкового контролю. Для студентів денної та заочної форми навчання напряму підготовки «Туризм».

УДК 908(477)(075.8)
ББК 26.89я73

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2017
© Посохов І. С., уклад., 2017

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	4
2. Програма навчальної дисципліни «Туристичне краєзнавство».....	6
3. Структура навчальної дисципліни.....	8
4. Методичні матеріали до семінарських занять.....	9
5. Організаційно-методичні рекомендації до самостійної роботи студентів та проведення контролю знань.....	29
6. Теоретичні питання для підготовки до підсумкового контролю.....	35
7. Список рекомендованої літератури.....	37

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програма навчальної дисципліни «Туристичне краєзнавство» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за напрямом підготовки 6.140103 «Туризм».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: політичні та соціокультурні чинники, а також найважливіші тенденції та процеси, що відігравали та продовжують відігравати провідну роль у формуванні та розвитку туристичного краєзнавства України. При цьому в центрі уваги залишається людина з її потребами, ціннісними орієнтаціями та світоглядними уявленнями.

Мета навчальної дисципліни – сформувати знання про виникнення, становлення туристичного краєзнавства, а також розвитку туристичного краєзнавства в Україні. Зокрема вивчення досвіду організації і ефективності функціонування сфери туризму в Україні та в світі.

Основні завдання курсу:

- ✓ розглянути територіальну організацію лікувального туризму;
- ✓ проаналізувати територіальний розподіл оздоровчого (рекреаційного) туризму;
- ✓ охарактеризувати основні напрямки культурно-пізнавального туризму;
- ✓ дослідити територіальну організацію ділового і наукового туризму
- ✓ виділити основні центри релігійного туризму;
- ✓ виокремити регіони з етнічним туризмом;
- ✓ надати характеристику розвитку туристично-рекреаційної галузі в Україні;
- ✓ проаналізувати діяльність туристичних операторів і агентів;
- ✓ охарактеризувати розвиток готельного господарства в Україні.

Основними організаційними формами вивчення дисципліни є лекції, семінарські та практичні заняття, іспит.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- ✓ фактори, які впливають на розвиток туризму в Україні;
- ✓ територіальну організацію лікувального туризму в Україні;
- ✓ територіальний розподіл оздоровчого (рекреаційного) туризму в Україні;
- ✓ напрямки культурно-пізнавального туризму України;
- ✓ розвиток спортивного туризму в Україні,
- ✓ територіальну організацію ділового і наукового туризму України,
- ✓ основні центри релігійного туризму України;
- ✓ основні регіони з етнічним туризмом в Україні;
- ✓ розвитку туристично-рекреаційної галузі в Україні;
- ✓ діяльність туристичних операторів і агентів України;
- ✓ розвиток готельного господарства в Україні;
- ✓ діяльність санаторно-курортної галузі України.

вміти:

- ✓ збирати та аналізувати інформацію
- ✓ добре орієнтуватися в територіальній організації основних видів туризму України;
- ✓ аналізувати розвиток рекреаційно-туристичної індустрії в Україні на сучасному етапі і окремих її галузей, а саме:
- ✓ діяльність туроператорів і турагентів,
- ✓ характеризувати туризм в Україні;
- ✓ оцінювати геополітичне становище для формування туристичних потоків.

Знання, отриманні під час вивчення дисципліни, сприятимуть більш якісному засвоєнню фахових дисциплін, підготовці наукових статей та здійсненню досліджень в дипломних та магістерських дослідженнях.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ТУРИЗМУ»

Тема 1. Роль туризму як соціально-економічного явища.

Соціально-економічна роль туризму. Міжнародний туризм. Позитивні фактори розвитку туризму. Проблеми туризму у ХХІ ст.

Тема 2. Туристичне краєзнавство України: об'єкт, предмет, основні завдання та теоретико-методологічні засади.

Сутність та теоретико-методологічні засади національного краєзнавства, взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Об'єкт і предмет туристичного краєзнавства. Функції та методи дослідження національного краєзнавства. Джерела національного краєзнавства. Форми краєзнавства і види організації краєзнавчого руху.

Тема 3. Фактори розвитку туризму в Україні і їх вплив на розвиток туризму.

Природно-географічні фактори. Природно-антропогенні фактори. Суспільно-історичні фактори. Вплив факторів розвитку туризму на види туризму в Україні.

Тема 4. Історія становлення й розвитку краєзнавства в Україні.

Родовід українського краєзнавства, його давні традиції. Фундатори національного краєзнавства. Особливості розвитку краєзнавства в Україні. Діяльність Всеукраїнської спілки краєзнавців.

Тема 5. Процес заселення Слобідської України.

Українська та російська колонізація Слобідської України. Дике поле та набіги кочівників. Українська, Белгородська та інші укріплені лінії. Заснування міст на території Слобідської України. Заснування міста Харкова. Легенди. Можливості використання історичних відомостей для розвитку туризму Слобожанщини.

Тема 6. Музеї як об'єкти краєзнавчо-туристичної діяльності.

Музеї — державні та громадські установи, що займаються краєзнавчо-освітньою діяльністю. Роль музеїв у розвитку суспільства. Класифікація музеїв України. Визначні музеї України. Музеї Харківщини.

Тема 7. Малі історичні міста України як маркери туристичної привабливості регіону.

Поняття малого історичного міста. Малі історичні міста Харківщини. Проблеми, з якими стикаються малі історичні міста. Туристичний потенціал малих історичних міст України. Використання зарубіжного досвіду розвитку туризму в малих історичних містах.

Тема 8. Інноваційні можливості історико-культурного туризму на Харківщині.

Поняття історико-культурного туризму. Потенціал для розвитку історико-культурного туризму на Харківщині. Популяризація відомих об'єктів\маршрутів, створення нових. Використання місцевих культурних особливостей (геній місця). Унікальність місця. Фестивальна діяльність. Пошук свого в чужому (міжнародні туристи).

Тема 9. Столичне минуле м. Харкова як складова його туристичного іміджу.

Поняття столиці. Столична функція міста. Харків як перша столиця. Нові архітектурні стилі. Розбудування районів міста. Наука та культура столичного Харкова. Можливості використання минулого для залучення туристів. Створення туристичних маршрутів першою столицею.

Тема 10. Роль об'єктів релігійного туризму для туристичної привабливості Харкова.

Релігійні конфесії України. Центри релігійного туризму в Україні. Об'єкти релігійного туризму м. Харкова. Можливості використання об'єктів релігійного туризму для залучення туристів.

Тема 11. Використання в легенд у туризмі.

Легенди про заснування міст. Легенди про заснування Харкова. Роль герба у туризмі. Герб м. Харкова.

Тема 12. Туристична картографія як основний методологічний засіб туристичного краєзнавства.

Зародження і розвиток спеціальної туристичної картографії. Сучасний стан туристичної картографії в Україні. Туристична карта: мета створення, вимоги, що ставляться до туристичної карти. Класифікація туристичних карт. Зміст легенди туристичної карти. Спеціальні умовні позначення та їх використання на туристичній карті. Знакування туристичних маршрутів на місцевості.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

для денної та заочної форм освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Роль туризму як соціально-економічного явища.	12	3	3			7	11					11
Тема 2. Туристичне краєзнавство України: об'єкт, предмет, завдання.	12	3	3			7	13	1				12
Тема 3. Фактори розвитку туризму в Україні.	12	3	3			7	11					11
Тема 4. Історія розвитку краєзнавства в Україні.	12	3	3			7	13	1				12
Тема 5. Процес заселення Слобідської України.	22	3	3		10	7	23	1			10	12
Тема 6. Музеї як об'єкти краєзнавчо-туристичної діяльності.	12	3	3			7	11					11
Тема 7. Малі історичні міста України як маркери туристичної	10	2	2			7	11					11

привабливості регіону.												
Тема 8. Інноваційні можливості історико-культурного туризму на Харківщині.	12	3	3			7	13	1				12
Тема 9. Столичне минуле м. Харкова як складова його туристичного іміджу.	12	3	3			7	11					11
Тема 10. Роль об'єктів релігійного туризму для туристичної привабливості Харкова.	10	2	2			7	11					11
Тема 11. Використання в легенд у туризмі.	12	2	2			8	11					11
Тема 12. Туристична картографія як основний методологічний засіб туристичного краєзнавства.	12	2	2			8	11					11
Усього годин	150	32	32		10	86	150	8				136

4. МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття – форма навчального заняття, спрямована на закріплення студентом теоретичних знань, отриманих під час лекцій і в процесі самостійного вивчення матеріалу.

Під час проведення семінарського заняття навколо заздалегідь сформульованих тем, на які студенти готують тези виступів, створюється дискусія в ході якої розв'язуються проблемні питання.

Тема 1. Роль туризму як соціально-економічного явища.

План:

1. Соціально-економічна роль туризму.
2. Міжнародний туризм.
3. Проблеми розвитку туризму у XXI ст.

При підготовці першого питання семінарського заняття доцільно використовувати конспект лекцій, рекомендовану літературу, інтернет-ресурси. Обов'язковою умовою якісної підготовки до даного семінарського заняття є розуміння студентами понять і термінів із даної теми. Останні десятиліття ХХ — початок ХХІ ст. стали періодом якісних змін у структурі та джерелах економічного зростання у світі, зумовлених новими потребами та мотивами поведінки людини в інформаційному суспільстві, інтегрованістю міжнародного співтовариства з метою взаємопізнання та взаємозбагачення.

У другому питанні слід звернути увагу на те, що міжнародний туризм — одна із найбільш високоприбуткових і динамічних секторів світової економіки. Майже у 50% країн туризм — головне джерело надходжень у іноземній валюті. На високі темпи його розвитку та об'єми валютних надходжень активно впливають різні сектору економіки, що сприяє формуванню власної туристської індустрії. Тому слід вивчити міжнародний туризм як форму економічних відносин.

У третьому питанні важливим моментом є те, що на сучасному етапі розвитку туризму глобалізація перетворилася в одну із ключових його характеристик, якісно новий етап розвитку туристичного ринку, що в цілому відповідає умовам світового господарства. Тому Серед сучасних тенденцій розвитку світового господарства особливої уваги заслуговують два процеси: глобалізації та регіоналізації.

Література до теми:

1. Гоголева Т.Н., Ключищева В.Г., Хаустов Ю.І. Міжнародна економіка : Навчальний посібник / Т. Н. Гоголева, В. Г. Ключищева, Ю. І. Хаустов. — М. : КноРус, 2005. — 245 с.
2. Згуровський О. Війни глобалізації / О. Згуровський [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dt.ua/1000/1600/54652/>.
3. Квартальнов В. А. Теорія і практика туризму : Підручник / В. А. Квартальнов. — М., 2003. — 123 с.

4. Мальська М. П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу : Навчальний посібник / М. П. Мальська, В.В. Худо, В.І. Цибух. – Д. : Центр навчальної літератури, 2004. – 346 с.
5. Міжнародна економіка : Навчальний посібник / Ю. В. Макагон, В. С. Миронова, М. И. Кравченко. – Д. : Джерело, 2001. – 234 с.
6. Сокол Т. Г. Основи туризмознавства : Навчальний посібник / Т.Г. Сокол. – К., 2006. – 76 с.
7. Туристична діяльність: Нормативна база / Роїна О. М. - К. : КНТ, 2005. – 448 с.
8. Туристичні новини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://diaspora.ukrinform.ua/news-206.html>

Тема 2. Туристичне краєзнавство України: об'єкт, предмет, основні завдання та теоретико-методологічні засади.

План:

1. Сутність та теоретико-методологічні засади національного краєзнавства, взаємозв'язок з іншими дисциплінами.
2. Об'єкт і предмет туристичного краєзнавства.
3. Функції та методи дослідження національного краєзнавства.
4. Форми краєзнавства і види організації краєзнавчого руху.

Під час висвітлення першого питання слід усвідомити, що серед галузей і навчальних дисциплін гуманітарного циклу, роль і значення яких неухильно зростає, одне з чільних місць посідає туристичне краєзнавство, як система наукових знань про туризм, його зародження, розвиток, динаміку становлення.

Під час розгляду другого питання слід звернути увагу на те, що предмет вивчення туристичного краєзнавства складають передусім соціально-економічні та політичні фактори, що впливали та визначали розвиток туризму. Щодо джерельної бази з предмету, то зазначимо, що вона охоплює загальноісторичні і спеціальні туристичні джерела. Основний їх масив – джерела, які набувають туристичнознавчого характеру внаслідок специфіки пізнання.

Опановуючи третє питання, необхідно звернути увагу на те, що сучасна наука поділяє розвиток туризму на декілька етапів залежно від зміни наступних факторів: мотивації подорожей; способу подорожей і розвитку транспортних засобів; кількості подорожуючих і охоплення туризмом різних верств населення.

Література до теми:

1. Биркович В. І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні / В. І. Биркович. – Запоріжжя: 2007. – 45 с.
2. Виноградская А. Развитие туристического бизнеса в Украине / А. Виноградская // Бізнес - інформ, 1999. – №9-10. – С. 124-126.
3. Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти // Ред. : О.І. Лугова; Ін-т туризму Федерації профспілок України. – К., 2002. – 162 с.
4. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : Навчальний посібник для вузів / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
5. Коваленко Ю. О. Формування конкурентоспроможного ринку міжнародних туристичних послуг в Україні / Ю. Коваленко. – К. : Б.в., 2006. – 204 с.
6. Опанасюк Н. А. Конституційно-правові основи туризму в Україні / Н. А. Опанасюк. – К. : Б.в., 2005. – 187 с.
7. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство / Є. В. Панкова. – К., 2003. – 352 с.
8. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство : Навч. посіб. / За ред. проф. Ф. Д. Заставного. – К. : Знання, 2006. – 575 с.

Тема 3. Фактори розвитку туризму в Україні та їх вплив на розвиток туризму.

План:

1. Природно-географічні фактори.
2. Соціально-історичні фактори.
3. Політичні фактори.
4. Матеріально-технічні фактори.

Готуючись до першого питання, студентам слід уважно переглянути конспект лекції, надалі вони мають розпочати пошукову роботу та підбір

необхідного матеріалу щодо кожної окремої проблеми, винесеної на обговорення. Природні фактори впливають на створювані туристичні продукти. Вони можуть надавати їм унікальний характер і сприяти розвитку туризму або навпаки грати негативний фактор і стримувати їх розвиток. Територія України характеризується виключно сприятливими кліматичними умовами для відпочинку, лікування, різних видів туризму, отже, клімат є сприятливою умовою розвитку туризму в Україні.

У процесі підготовки до другого питання, студенти повинні згадати, що мінімальний набір ресурсів для пізнавального туризму може дати будь-яка місцевість, але для його масового розвитку потрібно певна концентрація об'єктів культурної спадщини. При формуванні туристичного продукту ми можемо використовувати й археологічні пам'ятники, а також наукові та технічні комплекси і споруди. Слід звернути увагу й на проблеми, що перешкоджають формуванню туристичного продукту, орієнтованого на історико-культурні ресурси.

Опановуючи третє питання, слід пам'ятати, що важливою додатковою змінною, яка істотно впливає на посилення або ослаблення конкурентних переваг вітчизняних туристичних підприємств, є туристична політика уряду. Конкурентні переваги національних туристичних підприємств на зовнішніх ринках тісно пов'язані з міжнародним "іміджем" країни в цілому.

У четвертому питанні слід показати, що внутрішній ринок туристичних послуг в Україні знаходиться тільки в стадії формування. Потрібно розглянути стан готельної та ресторанної інфраструктури, транспортної інфраструктури. Бажаним є порівняння із показниками для країн Західної Європи.

Література до теми:

1. Багрова Л.А., Подгородецкий П.Д., Тымчинский В.И. Природно-рекреационные ресурсы Украины и пути их рационального использования // IV съезд геогр.о-ва УССР : Тез. докл. – К., 1980.

2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України. Методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. – К. : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2001. – 395 с.
3. Дублянський В.Н., Ломаев А.А. Карстовые пещеры Украины / В.Н. дублянський, А.А. Ломаев. – К., 1980. – 178 с.
4. Заповідники і національні природні парки України / Мінекобезпеки України. – К. : Вища школа, 1999. – 232 с.
5. Заставний Ф.Д. Фізична географія України : Підручник / Ф.Д. Заставний. – Львів, 1997. – 232 с.
6. Крачило Н.П. География туризма : Учеб. Пособие / Н.П. Крачило – К., 1987. – 208 с.
7. Курортні ресурси України / За ред. М.В. Лободи. – К. : ТАМЕД, 1999. – 341 с.
8. Любіцева О.О., Панкова Є.В., Стафійчук В.І. Туристичні ресурси України: Навчальний посібник / О.О. Любіцева, Є.В. Панков, В.І. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2007. – 369 с.
9. Стафійчук В.І. Рекреалогія. Навчальний посібник / В.І. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2006. – 264 с.
10. Туристичні ресурси України / Під ред. О.І. Лугова. – К. : Інститут туризму федерації профспілок України, 1996. – 352 с.

Тема 4. Історія становлення й розвитку краєзнавства в Україні.

План:

1. Родовід українського краєзнавства, його давні традиції.
2. Фундатори національного краєзнавства.
3. Діяльність Національної спілки краєзнавців.

Актуальною й для наших днів залишається проблема періодизації історії розвитку краєзнавства в Україні. Як і кожна наука, краєзнавство у своєму розвитку пройшло чотири основні етапи, а саме: витоки, зародження, становлення, організація. У відповіді на перше питання слід проаналізувати ці етапи. Втім, можна стверджувати, що витоки краєзнавства зародилися разом з пізнанням навколишньої місцевості людиною.

Третій період розвитку національного краєзнавства охоплює останню третину XIX ст. – початок XX ст. Систематичні краєзнавчі дослідження у цей час вели видатні педагоги. У школах було введено предмет

«вітчизнознавство». Слід розглянути діяльність читальних «Просвіт», а також окремих діячів – М. Грушевського, І. Франка, С. Рудницького, І. Крип'якевича тощо.

У підготовці до останнього питання слід розглянути історичні прообрази інституції, які займалися проблемами регіональної історії України (Український комітет краєзнавства тощо). Слід проаналізувати зміст журналу «Краєзнавство». Варто дізнатися про пріоритетні завдання Спілки на сучасному етапі. Варто проаналізувати внесок академіка П.Т. Тронька у розвиток національного краєзнавства.

Література до теми:

1. Державна програма розвитку туризму в Україні на 2002-2010 роки. // Офіційний вісник. – 2002.
2. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : Навчальний посібник для вузів. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
3. Петранівський В. Л., Рутинський М. Й. Туристичне краєзнавство : Навч. посіб. / За ред. проф. Ф. Д. Заставного. – К. : Знання, 2006. – 575 с.
4. Рутинський М.Й. Географія туризму України. Навчально-методичний посібник: Вид. 2-ге. / М.Й. Рутинський. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 160 с.

Тема 5. Процес заселення Слобідської України.

План:

1. Дике поле та набіги кочівників. Українська, Белгородська та інші укріплені лінії.
2. Колонізація Слобідської України.
3. Заснування міст на території Слобідської України. Заснування міста Харкова.
4. Можливості використання історичних відомостей для розвитку туризму Слобожанщини.

У підготовці до першого питання варто звернути увагу не лише на розміри так званого «половецького степу», а й власне на назву регіону –

«Дике Поле» – історична назва південно-руських і українських степів від басейну Дона, верхній Оки до Дністра. Слід з'ясувати, чому територія отримала таку назву та що відбувалося у цьому регіоні раніше. Слід вивчити спроби складання домовленостей з кримським ханом. Вивчити назви «шляхів», маршрути їх проходження та те, що залишилося від них до сьогодні. Необхідно вивчити райони створення оборонних споруд та їх назви.

При розгляді другого питання слід вивчити напрями та періоди так званого «українського» та «руського» заселення території Слобожанщини та причини, що спонукали людей до переселення. Необхідно дослідити питання організації поселенців для протистояння набігам, за зразком Гетьманщини, у козацькі полки і сотні.

У третьому питанні варто визначити роки заснування міст Слобідської України – за цими датами можна прослідити хвилі заселення території. Також слід вивчити основні легенди щодо заснування міста Харкова.

Відповідь на останнє питання слід присвятити можливостям використання історичних фактів для розвитку туризму, а саме – проекти перетворення Донецького городища на середньовічне місто, пересування туристів Муравським та Ізюмським шляхами тощо.

Література до теми:

1. Альбовский Е. А. Харьковские казаки Е. А. Альбовский. – Х. : ХЧМГУ, 2005. – 240 с.
2. Багалей Д., Миллер Д. История города Харькова за 250 лет существования (с 1655 г.) / Д. Багалей, Д. Миллер. – Репринт. изд. – Х. : Б.в., 2004. – Т. I. – 586 с.
3. Багалій Д. І. Історія Слобідської України / Д. І. Багалій. – Х. : Дельта, 1993. – 256 с.
4. Зайцев Б. П., Скирда В. В. та ін. Історія рідного краю (Харківщинознавство). Ч. 2. – Х. : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2001. – 179 с.
5. Саратов І. Ю. Історія Харківських гербів / І. Ю. Саратов. – Х. : ХДАМГ, 2000. – 285 с.
6. Саратов И. Ю. Харьков, откуда имя твое? / И. Ю. Саратов. – Х. : ХНАМГ, 2005. – 246 с.

7. Харків – 350. Історія, сучасність, стратегія розвитку : Історико-економічний огляд. – Х. : Золоті сторінки, 2004. – 324 с.

Тема 6. Музеї як об'єкти краєзнавчо-туристичної діяльності.

План:

1. Роль музеїв у розвитку суспільства.
2. Класифікація музеїв України.
3. Визначні музеї України.
4. Музеї Харківщини.

У першому питанні слід звернути увагу на те, що сьогодні музеї ведуть пошук свого місця в багатоманітному культурному просторі, перетворюються на важливі осередки освіти і навчання, оскільки саме вони забезпечують доступ до національної культурної та природної спадщини людям різного фаху та віку. Вагомість цієї ролі базується на спроможності музеїв надавати громадськості інтерактивну, предметну та ідейну платформи для глибшого пізнання своєї етнічної ідентичності, нації та всього світу. Україна має багату історико-культурну спадщину, однак значна кількість музеїв не використовує свій потенціал повною мірою, не тільки через недостатнє державне фінансування, а й через консервативність поглядів музейних працівників, безініціативність, відсутність зацікавлення і стимулів.

Питання про класифікацію музеїв України зумовлене розмаїтістю форм музейних установ. Тип музею визначається його суспільним призначенням, метою діяльності тощо. Сьогодні співіснують і використовуються на практиці різноманітні критерії типології музеїв. Серед них, зокрема: за профілем, за родом діяльності, формою власності, масштабом діяльності, статусом (рангом, категорією). Відповідно до цієї класифікації, всі українські музеї розрізняються за типами і профілями.

Готуючись до третього питання, слід пам'ятати про те, що Україна — країна музеїв. Національній історико-культурній спадщині нашої держави

можуть позаздрити чимало країн світу, і навіть серед країн Європи Україна включена у першу десятку за кількістю й багатством музейних збірок. Географічна мережа музеїв України доволі розгалужена. Третина всіх музеїв – краєзнавчі. Лідери за кількістю відвідувачів – музеї Києва та Севастополя. Корисною буде інформація, надана Державною службою статистики України щодо діяльності музейних установ.

Література до теми:

1. Данилюк А. Скарби народної архітектури Гуцульщини : Етнографічний нарис / А. Данилюк. – Л. : Логос, 2000. – 135 с.
2. Данилюк А. Традиційна архітектура регіонів України : Полісся : Монографія/ А. Данилюк. – Л. : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 147 с.
3. Закон України "Про музеї і музейну справу" від 29.06.1995 р. №249/95.
4. Игнаткин И.А. Охрана памятников истории и культуры / И. А. Игнаткин : Справ, пособ. – К. : Вища школа, 1990. – 223 с.
5. Музеї України : Довідник / Міністерство культури і мистецтв України. – К. : Задруга, 1999. – 130 с.
6. Музейний фонд України // Урядовий кур'єр. – 1992. – 7 серпня.
7. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство / Є.В. Панков: Навч. посіб. – К., 2003. – 352 с.
8. Скрипник Г. Етнографічні музеї України / Г. Скрипник. – К. : Наукова думка, 1989. – 70 с.
9. Теодорович А. Ю. Основні напрямки діяльності музеїв історико-краєзнавчого профілю / А. Ю. Теодорович // Трибуна. – 1999. – № 9-10. – С. 9-17.
10. Україна: Путівник / Підг. і упоряд. О. Зінкевич і В. Гула. – К. : Смолоскип, 1993. – 450 с.

Тема 7. Малі історичні міста України як маркери туристичної привабливості регіону.

План:

1. Поняття малого історичного міста.
2. Малі історичні міста Харківщини.
3. Туристичний потенціал малих історичних міст України.
4. Використання зарубіжного досвіду розвитку туризму в малих історичних містах.

При підготовці першого питання семінарського заняття доцільно використовувати конспект лекцій, рекомендовану літературу, інтернет-ресурси. Обов'язковою умовою якісної підготовки до даного семінарського заняття є розуміння студентами понять і термінів із даної теми. Малі міста - найчисленніша група міських поселень у всьому світі. Специфіка малого міста в тому, що він «малий». До категорії «мале місто» в наш час відносяться населені пункти з кількістю жителів від 12 до 50 тис. чол. Досить багато малих міст мають статус історичних.

У другому питанні слід звернути увагу на те, що список історичних міст Харківщини включає досить багато населених пунктів – м. Ізюм, м. Краснокутськ, м. Чугуїв тощо. Їхні образи типові й індивідуальні одночасно. На жаль, потенціал малого історичного міста не використовується на належному рівні, через що в підсумку страждає його соціально-культурний розвиток в цілому. Відповідно, серед найбільш актуальних завдань виникає комплексне виявлення історико-культурних ресурсів міст.

У третьому питанні важливим моментом є те, що лише на території Львівської області зосереджено 25% всього історико-архітектурної спадщини України - близько 4000 пам'яток, з них – 40% пам'яток архітектури, взятих під охорону держави в області розміщені в 53 малих містах і селищах міського типу Львівської області, які включені в список історичних населених пунктів України. Таким чином, значна частина об'єктів культурної спадщини не задіяна в туристичній діяльності.

При розгляді четвертого питання слід звернути увагу на те, що у зв'язку з посиленням і інтенсифікацією конкуренції між окремими містами стає актуальним конструювання бренду міста, розробки та реалізації стратегії його просування в епіцентр глобального інформаційного простору. Серед завдань – розробка фірмового стилю кожного малого міста.

Література до теми:

1. Булига А. М. Краю мій, Шевченківщино... Нариси з історії району / А. М. Булига. – Шевченкове, 2001. – 136 с.
2. Гончаренко Г. А. Перспективы развития малых городов в рекреационном хозяйстве Крыма / Г. А. Гончаренко // Культура народов Причерноморья. – 2001. – № 25. – С.32-34.
3. Горлачук В. В. Кластерна модель розвитку туризму / В. В. Горлачук // Наукові праці [ЧДУ ім. Петра Могили] : Науково-методичний журнал. – Т. 109. Вип. 96. Економіка. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – С. 71-75.
4. Державна програма розвитку туризму на 2002-2010 роки. – Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 583 від 29 квітня 2002 р.
5. Кукса М. Ф. Куп'янщина в потоці історії: історико-краєзнавчий нарис / М. Ф. Кукса. – Х.: ВКФ «Гриф», 2000. – 240 с.
6. Лисенко І. М. Валківська енциклопедія. Енциклопедичне видання / І. М. Лисенко. – К.: Рада, 2000. – 400 с.
7. Лысова Н. Ю. Малый исторический город: культурные параметры и актуальные проблемы / Н. Ю. Лысова // «Регионология». – № 2. – 2008.
8. Мігущенко Ю. В. Перспективи розвитку сфери туризму та рекреації в малих містах/ Ю.В. Мігущенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://niss.lviv.ua/analytics/107.htm>
9. Оковита К. О. Великобурлуччина (сторінки історії) / К. О. Оковита. – Х., 2000. – 528 с.
10. Павлов В. Сільські урбанізовані зони і ареали як специфічний об'єкт функціонування та управління / В. Павлов // Вісник державної служби України. – К.: ВАТ «УкрНДІСВД», 2005. – № 3. – 96 с. – С. 34-38.
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Списку історичних населених місць України». №878 від 21 липня 2001 р.
12. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 24. – Ст. 332.
13. Про охорону культурної спадщини: Закон України, 25 липня 2000 року // Відомості Верховної Ради. – К., 2000. – № 39. – С. 333.
14. Про перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації: Закон України, № 574-VI від 23 вересня 2008 р.
15. Про тимчасову заборону приватизації пам'яток культурної спадщини: Закон України, № 2391-IV від 1 лютого 2005 р.
16. Саяний М. І. Зміївщина – Слобожанщини перлина / М. І. Саяний. – Х. : «Кроссрод», 2009. – 288 с.
17. Скотар І. Ф. Валківська старовина: Іст.-краєзнав. Нарис / І. Ф. Скотар. – Х.: РВП «Оригінал», 1993. – 80 с.
18. Юхно І. О. Край наш Краснокутський. Історичний нарис із найдавніших часів до сьогодення / І. О. Юхно, М. Ф. Кукса. – Полтава: Дивосвіт, 2008. – 388 с.

Тема 8. Інноваційні можливості історико-культурного туризму на Харківщині.

План:

1. Поняття історико-культурного туризму.
2. Потенціал для розвитку історико-культурного туризму на Харківщині.
3. Використання місцевих культурних особливостей (геній місця).

Історико-культурний туризм як складова туризму і один з його видів не може існувати самотійно, особливо в сучасних умовах розвитку туристичної діяльності.

Сучасні підходи до організації туристичної діяльності дозволяють розглянути комплекс проблем, які необхідно вирішити для активізації туризму в Харківській області та залучення в цей регіон як вітчизняних, так і зарубіжних туристів. Це одна з головних завдань сучасної стратегії розвитку туризму.

Харківська область має значні історико-культурними ресурсами. Їх аналіз показує різноманіття історико-культурних ресурсів, дозволяє говорити про широкий діапазон можливостей для організації різних видів туризму. Слід звернути увагу на можливості розвитку археологічного туризму та історичних реконструкцій, військового туризму, розвитку етнографічного туризму та скансенів, релігійного туризму.

У третьому питанні слід зазначити, що серед туристичних маршрутів, що можна запропонувати туристам, можуть бути і тематичні, пов'язані з розвитком літератури, мистецтва, освіти. Ці маршрути можуть бути пов'язані як з перебуванням на Харківщині видатних майстрів таких, наприклад, як М.В. Лисенка, С. В. Рахманінов, М. А. Дунаєвський і багато інших, так і показати розвиток окремих напрямків мистецтва. Особливо багатими в цьому

відношенні можуть бути такі маршрути, як «Харківський модерн», «Харківський конструктивізм», і ряд інших.

Література до теми:

1. Биркович В. І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні – Запоріжжя: 2007. – 45 с.
2. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів / М. Борушак: Монографія: – Львів : ІРД НАН України, 2006. – 288 с.
3. Василів О. Б. Державне управління розвитком туристично-рекреаційної галузі на регіональному рівні (на прикладі Івано-Франківської області) / О. Б. Василів. – Львів: Б.в., 2008. – 28 с.
4. Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти // Ред. : О.І. Лугова; Ін-т туризму Федерації профспілок України. – К., 2002. – 162 с.
5. Иванух Р., Жученко В. Стратегические проблемы развития рекреационно-туристического комплекса Украины // Экономика Украины. – 1998.
6. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: Навчальний посібник для вузів:- Чернівці : Книги-XXI, 2003. – 300 с.
7. Коваленко Ю.О. Формування конкурентоспроможного ринку міжнародних туристичних послуг в Україні. – К. : Б.в., 2006. – 232 с.
8. Мацола В.І. Рекреаційно-туристичний комплекс України / В. І. Мцола. – Львів, 1997. – 259 с.
9. Опанасюк Н. А. Конституційно-правові основи туризму в Україні / Н.А. Опанасюк. – К. : Б.в., 2005. – 32 с.
10. Цибух В.І. Проблеми і завдання розвитку туризму в Україні в ХХІ столітті // Матеріали ІУ Междунар.наук.- практ. конф. – Донецьк, 2002.

Тема 9. Столичне минуле м. Харкова як складова його туристичного іміджу.

План:

1. Поняття столиці. Столична функція міста.
2. Харків як перша столиця. Наука та культура столичного Харкова.
3. Створення туристичних маршрутів першою столицею.

Під час підготовки відповіді на перше питання слід звернути увагу на те, що існує не лише поняття «столиця», а й «тимчасова столиця»,

«культурна столиця», «нова столиця» тощо. Таке розмаїття пов'язане з процесами урбанізації та процесами поширення міського способу життя. Саме в цьому аспекті урбанізація є одним з основних факторів розвитку туризму як явища масової сезонної міграції населення з метою відпочинку, лікування і саморозвитку. Слід також з'ясувати сутність поняття «міський спосіб життя».

У другому питанні слід з'ясувати, що столичний період Харкова охоплює короткий, але надзвичайно насичений подіями період вітчизняної історії. Квартали, особливо в районі нового центру міста, який став формуватися з середини 20-х років, зберегли до нашого часу характер забудови тієї епохи. Саме Харків був своєрідним «полігоном» для новаторських архітектурних течій. Зі столичним періодом в історії Харкова пов'язані і небувалі у вітчизняній науці досягнення. У 20-х - початку 30-х рр минулого століття Харків став одним з найбільших в світі центрів розвитку фізичної науки.

При формуванні туристичних маршрутів, екскурсій доречно акцентувати увагу на показі і розповіді, пов'язаних зі столичним минулим міста, досягненнями харків'ян і впливу тодішньої столиці України на життя всієї країни і за її межами.

Література до теми:

1. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів / М. Борушак: Монографія: – Львів : ІРД НАН України, 2006. – 288 с.
2. Зайцев Б. П., Скирда В. В. та ін. Історія рідного краю (Харківщинознавство). Ч. 2. – Х. : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2001. – 179 с.
3. Игнаткин И.А. Охрана памятников истории и культуры / И. А. Игнаткин : Справ, пособ. – К. : Вища школа, 1990. – 223 с.
4. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: Навчальний посібник для вузів. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
5. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм: Навч. посіб. / М. П. Крачило. – К. : Вища школа, 1994. – 191 с.

6. Мацола В.І. Рекреаційно-туристичний комплекс України / В. І. Мцола. – Львів, 1997. – 259 с.
7. Розвиток туристичного бізнесу регіону: навчальний посібник / М. Школа, Т. М. Ореховська, О.П. Корольчук и В.Ф. Кифяк. Чернівці: Книги-XXI, 2007. – 300 с.
8. Україна : Путівник / Підг. і упоряд. О. Зінкевич і В. Гула. – К. : Смолоскип, 1993. – 540 с.
9. Харків – 350. Історія, сучасність, стратегія розвитку : Історико-економічний огляд. – Х. : Золоті сторінки, 2004. – 324 с.

Тема 10. Роль об'єктів релігійного туризму для туристичної привабливості Харкова.

План:

1. Релігійні конфесії України.
2. Центри релігійного туризму в Україні.
3. Об'єкти релігійного туризму м. Харкова.
4. Можливості використання об'єктів релігійного туризму для залучення туристів.

У відповіді на перше питання слід звернути увагу на те, що на Україна — багатоконфесійна держава, де офіційно діє більше 21 тис. релігійних громад, 82 конфесії, напрямів і тлумачень. Слід розглянути релігійний склад населення, найпомітніші церкви. Проаналізуйте міжконфесійні конфлікти в Україні.

Релігійний туризм вважається історично першим видом туристичних подорожей, що може бути віднесений до періоду формування світових релігій. Релігієзнавчий туризм має особливе значення для розвитку внутрішнього туризму в Україні, оскільки викликає великий інтерес з боку не лише віруючих, а й інших верств населення. Найбільш важливими об'єктами при розробці туристично-екскурсійних маршрутів на території України є численні монастирі і храми, де зберігаються моці святих та інші реліквії, чудотворні ікони. Релігієзнавчий туризм виконує ряд важливих функцій, серед яких пізнавальна, естетична, виховна. Шляхом розробки національної

мережі релігійних маршрутів, багато з яких мають міжнародне значення, туристичні фірми України спільно з церковними громадами різних конфесій здійснюють „невидимий експорт” церковної культури як невід’ємної складової національної культурної спадщини.

Символ міста – Благовіщенський кафедральний собор, побудований в незвичайному неовізантійському стилі упереміш з класичним. У соборі зберігаються мощі Святого Афанасія, патріарха Константинопольського, зцілюють страждених. Свято - Покровський чоловічий монастир – найстаріша кам’яна будівля в Харкові. Озерянська церква на честь берегині і захисниці Слобожанщини – Озерянської ікони Божої Матері. Варто приділити увагу музею церковної історії та церковних старожитностей.

Шляхом розробки національної мережі релігійних маршрутів, багато з яких мають міжнародне значення, туристичні фірми України спільно з церковними громадами різних конфесій здійснюють „невидимий експорт” церковної культури як невід’ємної складової національної культурної спадщини. В той самий час „невидимий імпорт” церковної культури інших країн сприяє більш чіткому усвідомленню своєї національної культурної самобутності. Таким чином, історико-культурні пам’ятки, що є об’єктами релігійного туризму, перетворюються на культурне надбання людства і є внеском України у скарбницю світової цивілізації. уже важливим у релігійному туризмі є питання підготовки кадрів, які могли б не тільки показати архітектурні та історичні пам’ятки, а розкрити туристам духовність релігійних цінностей.

Література до теми:

1. Биркович В. І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні – Запоріжжя: 2007.
2. Виноградская А. Развитие туристического бизнеса в Украине / А. Виноградская // Бізнес - інформ, 1999. – №9-10. – С. 124-126.
3. Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти // Ред. : О.І. Лугова; Ін-т туризму Федерації профспілок України. – К., 2002. – 162 с.

4. Иванух Р., Жученко В. Стратегические проблемы развития рекреационно-туристического комплекса Украины // Экономика Украины. – 1998.
5. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк : Навчальний посібник для вузів. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
6. Мацола В.І. Рекреаційно-туристичний комплекс України / В. І. Мцола. – Львів, 1997. – 259 с.
7. Розвиток туристичного бізнесу регіону: навчальний посібник / М. Школа, Т. М. Ореховська, О.П. Корольчук, В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2007. – 300 с.
8. Цибух В.І. Проблеми і завдання розвитку туризму в Україні в ХХІ столітті // Матеріали IV Междунар.наук.-практ. конф. – Донецьк, 2002.

Тема 11. Використання в легенд у туризмі.

План:

1. Легенди про заснування міст.
2. Легенди про заснування Харкова.
3. Роль герба у туризмі. Герб м. Харкова.

При підготовці першого питання семінарського заняття доцільно використовувати конспект лекцій, рекомендовану літературу, інтернет-ресурси. Обов'язковою умовою якісної підготовки до даного семінарського заняття є розуміння студентами понять і термінів із даної теми. Серед розмаїття народних легенд слід визначити особливе місце, що займають легендарні перекази щодо походження, історії, етимології назв українських міст і сіл.

У другому питанні слід звернути увагу на те, що кожне місто має свою відправну точку відліку – умовну дату від якої ведеться час його існування. Проте, не можна говорити, що місто виникає в один рік, який історики та джерела, а часом і партійні мужі, відвели для відзначення, пошанування та гучних святкувань. Коли ж було засновано місто Харків? Також слід вивчити основні легенди щодо заснування міста Харкова.

У третьому питанні важливим моментом є те, що на сучасному етапі для будь-якої держави найсуттєвішими і популярними офіційними

символами виступають прапор і гімн, то в міських комунікаціях почесне місце в офіційній символіці належить міським гербів. Слід вивчити еволюцію герба м. Харкова та причини його змін.

Література до теми:

1. Альбовский Е. А. Харьковский казаки / Е.А. Альбовский. – Х.: ХЧМГУ, 2005. – 240 с.
2. Багалій Д. І. Історія Слобідської України / Д.І. Багалій. – Х. : Дельта, 1993. – 258 с.
3. Багалея Д., Миллер Д. История города Харькова за 250 лет существования (с 1655 года). – Репринт. изд. – Х. : Б.В., 2004. – Т. I. – 586 с.
4. Зайцев Б. П., Скирда В. В. та ін. Історія рідного краю (Харківщинознавство). Ч. 2. – Х. : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2001. – 179 с.
5. Саратов І. Ю. Історія Харківських гербів / І.Ю. Саратов – Х. : ХДАМГ, 2000. – 285 с.
6. Саратов И. Ю. Харьков, откуда имя твое? / И. Ю. Саратов. – Х. : ХНАМГ, 2005. – 246 с.
7. Харків – 350. Історія, сучасність, стратегія розвитку: Історико-економічний огляд. – Х. : Золоті сторінки, 2004. – 324 с.

Тема 12. Туристична картографія як основний методологічний засіб туристичного краєзнавства.

План:

1. Зародження і розвиток спеціальної туристичної картографії.
2. Сучасний стан туристичної картографії в Україні.
3. Туристична карта: мета створення, вимоги, що ставляться до туристичної карти. Класифікація туристичних карт.
4. Знакування туристичних маршрутів на місцевості.

Довгий час поняття "картографія" і "географія" були нерозлучними. Лише в ХІХ ст. відбулося відділення картографії як науки. (Це пов'язано з активною розробкою математичних аспектів картографії, теорії проєкцій,

аналітичних методів.) В Україні слово "картографія" з'явилося в середині XIX в. як технічний термін.

Здобуття Україною незалежності привело до істотних змін в організації картографування туризму. Була створена власна картографо-геодезична служба. У національній картографії з'явилися або відродилися після довгої перерви нові типи картографічних творів. Створені маршрутні карти для окремих видів туризму.

У третьому питанні слід розглянути різні класифікації туристичних карт. Географічною основою для створення туристичних карт виступають загальногеографічні карти. Самодіяльний туризм починається з візуального огляду та читання туристичної карти. У туристичному картографуванні склалася ціла система різноманітних туристичних умовних знаків.

У підготовці до четвертого питання слід звернути увагу, що поряд зі спеціальними туристичними значками, які традиційно використовують на картах, планах і схемах, існує система туристичних знаків на місцевості. Туристичні знаки на місцевості, в основному, мають форму геометричної фігури. Варто вивчити поняття туристичної марки і проблеми його різночитання в сучасній Україні.

Література до теми:

1. Вавричин М., Дашкевич Я., Кришталович У. Україна на стародавніх картах. Кінець XV – перша половина XVII ст. / М. Вавричин, Я. Дашкевич, У. Кришталович. – К. : Картографія, 2004. – 208 с.
2. Вяткин Л. Туризм и спортивное ориентирование / Л. Вяткин. – М. : Академия, 2001. – 224 с.
3. Географічна енциклопедія України: В 3 т. / Відп. ред. О. М. Маринич. – К.: Українська Радянська Енциклопедія імені М. П. Бажана, 1990. – Т. 2. – С. 126-127.
4. Дрогушевська І. Л., Коляда О. І., Кучеренко Г. М. Туристичні картографічні твори // Вісник геодезії та картографії. – 2004. – № 2. – С 32-36.
5. Інструкція зі знакування туристичних шляхів. Розроблено Ініціативною групою при Управлінні курортів і туризму Львівської обласної державної адміністрації. – Л., 2004. – 23 с.

6. Костиця М. Ю. Практикум з географічного краєзнавства / М.Ю. Костиця : Посіб. Для вчителя. – К. : Радянська школа, 1979.
7. Курилова В. И., Сермеев Б. В. Справочник для начинающего туриста. – Одесса : Маяк, 1990. – 184 с.
8. Прасул Ю. І. Наукові основи системного картографування регіонів України для потреб туризму (на прикладі Харківської області) / Ю.І. Прасул : Автореф. дис. ...канд. геогр. наук: 11.00.12. – К., 2004. – 20 с.
9. Прасул Ю. І. Системне туристичне картографування регіонів України : наукові засади, цілі, перспективи / Ю.І. Прасул // Український географічний журнал. – 2002. – № 4. – С. 68-73.
10. Северинов В. Картографія туризму : 500 років на службі мандрівників / В. Северинов // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2000. – № 34. – С 7-8.
11. Собашко В. Дорогами і стежками Карпат / В. Собашко : Туристичний путівник. – Л. : Центр Європи, 2003. – 328 с.
12. Сосса Р. І. Картографічні твори, видані ДНВП "Картографія" (1945-2003) / Р.І. Сосса : Бібліографічний покажчик. – К. : Картографія, 2004. – 248 с.

5. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ТА ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Успіх курсу вирішальним чином залежить від регулярної самостійної роботи студентів з підготовки до занять і виконання індивідуальних завдань. Самостійна робота студентів передбачає роботу на семінарських заняттях, а також виконання індивідуальних і колективних модульних завдань, що в сукупності є обов'язковою умовою допуску до здачі іспиту. До форм самостійної роботи також входить:

1. Вивчення додаткової літератури.
2. Робота з нормативно-правовими документами, що відображають процес розвитку туризму.
3. Підготовка до практичних (семінарських) занять.
4. Підготовка до проміжного та підсумкового контролю.
5. Самостійне опрацювання матеріалу. Написання реферату.

Поглиблення й закріплення знань, одержаних студентами під час лекцій і в процесі самостійної роботи, відбувається на семінарських заняттях.

Робота на семінарських заняттях включає обговорення проблемних питань теми, комп'ютерне тестування, підготовку есе та презентацій у програмі *Microsoft Power Point* та інші види завдань. Виконання індивідуальних і колективних модульних завдань відбувається як в аудиторний, так і в позааудиторний час.

Саме семінарське заняття є тією творчою лабораторією, де всебічно активізується та інтенсифікується мислення студента, формуються навички аналізу й культура полеміки. Практично забезпечує необхідний оперативний зв'язок між викладачем і студентом при закріпленні програмного матеріалу, розвиває самостійність у студентів при оцінюванні окремих науково-архівознавчих проблем, їх практичній реалізації, стимулює загальний інтелектуальний потенціал, підвищує відповідальність за результати своєї праці.

Готуючись до семінарського заняття, студент насамперед повинен ознайомитись із планом заняття, списком інформаційних джерел, перечитати лекційні записи й відповідний розділ підручника чи посібника. Крім джерел, визначених програмою дисципліни, студентам рекомендується опанувати публікації у фахових журналах, науково-популярній літературі, переглянути веб-сайти матеріалів із історії туризму, Міністерства культури України, музейних установ, що допоможе зорієнтуватись у широкому колі поглядів, думок, позицій, накопиченому досвіді туристичної справи.

Підсумком підготовки до семінарського заняття має бути розширений план виступу, який повинен містити тези (основні положення) за кожним із питань заняття. Готуватися до виступу слід із таким розрахунком, щоб викласти зміст одного питання за 7-10 хвилин.

В умовах рейтингової системи оцінювання знань студентів, головний об'єктом стають їх уміння, навички та результати творчої діяльності

впродовж вивчення теми, а критеріями оцінки – ступінь оволодіння різними формами роботи.

Курс передбачає індивідуальне тестування (під час семінарських занять) та підготовку індивідуального творчого завдання – підготовку і виступ із презентацією або есе.

Кожен вид робіт знаходить віддзеркалення в бальній оцінці. В результаті відвідання лекцій і семінарських занять, а також виконання індивідуальних завдань студент може набрати за період вивчення дисципліни певну кількість балів.

Індивідуальне завдання є складовою частиною самостійної роботи. Індивідуальне завдання передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з курсу, розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами, вміння презентувати результати роботи.

За допомогою індивідуальних завдань студент глибше вивчає найбільш складні проблеми туристичної справи, вчиться правильно оформлювати роботу та доповідати результати своєї праці. Підготовка завдання включає в себе такі етапи: 1) вибір теми; 2) підбір і вивчення спеціальної літератури та нормативно-правових актів; 3) складання плану; 4) викладення змісту теми; 5) оформлення завдання.

Індивідуальне завдання виконується самостійно. На початку семестру кожен студент отримує тему завдання, що відповідає проблематиці практичних занять та лекційного курсу.

Студент має право самостійно обрати тему завдання заздалегідь узгодивши її з викладачем. Під час проведення практичних занять студент повинен презентувати результати своєї роботи у режимі PowerPoint з використанням мультимедійного обладнання. Оцінка за індивідуальне завдання враховується при виставленні загальної оцінки з дисципліни.

Під час написання індивідуального завдання студент повинен опрацювати не менше п'яти джерел з відповідними посиланнями на них у

тексті роботи. Текст роботи має містити реферативне викладення матеріалу з приводу визначеної теми.

Індивідуальне завдання складається з титульної сторінки; змісту; вступу; основної частини; висновків; списку використаної літератури; додатків (за необхідності).

Вступ має розкривати актуальність обраної теми, її проблематику та мету завдання. Вступ і висновки завдання разом не повинні перевищувати одну чверть його обсягу.

Основна частина має містити реферативне викладення матеріалу теми. Виклад матеріалу повинен бути чітким, логічним і послідовним. Необхідно вживати туристичні терміни, властиві даній науці, уникати незрозумілих понять і складних граматичних зворотів.

У висновку потрібно викласти міркування стосовно досягнення мети роботи.

Студенту доцільно звернути увагу на такі характерні недоліки, які трапляються при написанні індивідуального завдання, і які можуть призвести до незадовільної оцінки: механічне, дослівне переписування використаної літератури; поверховий, не аргументований виклад основних теоретичних положень; невідповідність між змістом роботи та її планом; абстрактний виклад теми, відсутність посилань на нормативні документи законодавчих органів України; недбалість і неграмотність викладу.

Отже, основними вимогами до написання індивідуального завдання є вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, логічно та послідовно розкривати зміст теми, використовуючи при цьому сучасну літературу.

Оформлення індивідуального завдання. У друкованому варіанті обсяг роботи повинен становити 7 – 10 стор. Орієнтовна кількість сторінок у структурі реферату становить: вступ – 1 стор.; основна частина 5 – 8 стор.; висновок – 1 стор.; список використаної літератури – 1 стор. Оформлення списку використаної літератури є важливою складовою написання

індивідуального завдання. При оформленні списку використаної літератури слід окремо виділяти джерела (нормативно-правові акти тощо), додаткову літературу та архівні документи.

Проміжний тестовий контроль зі змістовних тем. Проміжний тестовий контроль знань студентів здійснюється шляхом проведення тестування з основних навчальних елементів змістовних тем.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять. Сума балів, які студент денної форми навчання може набрати за першим та другим тематичним блоком, дорівнює 60.

Підсумковий контроль здійснюється у формі екзамену. Загальна тривалість екзамену – 1,5 години. До складання екзамену допускаються студенти, які мають задовільну кількість балів зі складених тестів з основних навчальних елементів змістовних модулів, написання та захисту індивідуального завдання.

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою.

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума контрольних оцінок та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю.

Загальна сума балів підсумкового семестрового контролю складає 100.

Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань дорівнює 40.

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання														Екзаме н	Сума
Розділ 1						Розділ 2						КР	Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	15	60	40	100
3	3	3	3	5	5	4	3	3	3	5	5				

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для екзамену

90-100	відмінно
80-89	добре
70-79	
60-69	задовільно
50-59	
1-9	незадовільно

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ:

1. Перспективні напрямки краєзнавчих досліджень.
2. Перспективи розвитку туристичного краєзнавства на Слобожанщині.
3. Роль туризму як соціально-економічного явища.
4. Етапи становлення краєзнавчих знань в Україні.
5. Роль університетів в організації збору краєзнавчих матеріалів.
6. Природні краєзнавчо-туристичні ресурси України.
7. Соціально-історичні туристичні ресурси України.
8. Ресурси для розвитку туризму на Харківщині.
9. Загальна характеристика туризму Харківського регіону.
10. Використання топоніміки з туристичною метою.
11. Використання замків, фортець, монастирів України в туристичних цілях.
12. Об'єкти релігійного туризму як маркери туристичної привабливості міста Харкова.
13. Музеї та їхня суспільна роль.
14. Основні етапи розвитку краєзнавства в Україні.
15. Процес заселення Слобідської України.
16. Використання в туризмі легенди про заснування міста.
17. Роль герба міста для створення його туристичного іміджу.
18. Столичне минуле Харкова як складова його туристичного іміджу.
19. Архітектура як складова туристичної привабливості м. Харкова.
20. Інноваційні можливості історико-культурного туризму в Харківській області.

21. Культура як складова туристичного іміджу Харківського регіону.
22. Краєзнавчий туризм як фактор збереження локальної культури.
23. Харків як університетське місто.
24. Роль Харківського університету у розвитку м. Харкова.
25. Використання імен відомих харків'ян в туризмі.
26. Фактори, що впливають на формування туристичного іміджу регіону.
27. Використання туристичного потенціалу малих історичних міст в туристичній конкурентоспроможності регіону.
28. Сучасний стан розвитку туристичної картографії в Україні.
29. Роль об'єктів релігійного туризму для туристичної привабливості Харкова.
30. Використання топоніміки з туристичною метою.
31. Проблеми та перспективи розвитку туризму на Харківщині.

6. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Виникнення та значення терміну «краєзнавство».
2. Коли виникають та що означають терміни «вітчизнознавство» та «батьківщинознавство»?
3. Розкрийте об'єкт та предмет туристичного краєзнавства.
4. Назвіть та охарактеризуйте організаційні форми краєзнавства.
5. Охарактеризуйте основні джерела краєзнавчої інформації.
6. Назвіть та охарактеризуйте основні завдання туристичного краєзнавства на сучасному етапі.
7. Визначте перспективні напрямки краєзнавчих досліджень.
8. Перспективи розвитку туристичного краєзнавства на Слобожанщині.
9. Роль туризму як соціально-економічного явища.
10. Етапи становлення краєзнавчих знань в Україні.
11. Роль університетів в організації збору краєзнавчих матеріалів у XIX-XXI ст.

12. Назвіть та охарактеризуйте основні функції краєзнавства.
13. Яким чином краєзнавство може слугувати потребам туризму?
14. Природні краєзнавчо-туристичні ресурси України.
15. Соціально-історичні туристичні ресурси України.
16. Ресурси для розвитку туризму на Харківщині.
17. Загальна характеристика туризму Харківського регіону.
18. Використання топоніміки з туристичною метою.
19. Яким чином можна використовувати замки, фортеці і монастирі України в туристичних цілях?
20. Що таке музеї та яку суспільну роль вони відіграють?
21. Як класифікують музеї України?
22. Охарактеризуйте найвідоміші музеї Харківщини.
23. Назвіть основні етапи розвитку краєзнавства в Україні.
24. Опишіть характер діяльності перших краєзнавчо-туристичних товариств України.
25. Розкрийте процес заселення Слобідської України.
26. Розкажіть про побут перших поселенців Слобожанщини.
27. Що Вам відомо про заснування міста Харкова?
28. Яким чином легенда про заснування міста може бути використана в туризмі?
29. Розкажіть про відомі Вам легенди про заснування міста Харкова.
30. Яку роль герб міста може відігравати у створенні його туристичного іміджу? Що Вам відомо про герб міста Харкова?
31. Столичне минуле Харкова як складова його туристичного іміджу.
32. Архітектура як складова туристичної привабливості м. Харкова.
33. Інноваційні можливості історико-культурного туризму в Харківській області.
34. Культура як складова туристичного іміджу Харківського регіону.
35. Краєзнавчий туризм як фактор збереження локальної культури.
36. Сувенірна продукція як фактор розвитку туризму в Україні.

37. Харків як університетське місто.
38. Роль Харківського університету у розвитку м. Харкова.
39. Використання імен відомих харків'ян в туризмі.
40. Назвіть та охарактеризуйте фактори, що впливають на формування туристичного іміджу регіону.
41. Яким чином можна використовувати туристичний потенціал малих історичних міст в туристичній конкурентоспроможності регіону?
42. Які Вам відомі малі історичні міста Слобожанщини? Розкажіть за власним вибором про історію заселення одного з них.
43. Опишіть історію становлення спеціальної туристичної картографії.
44. Як Ви можете охарактеризувати сучасний стан розвитку туристичної картографії в Україні?
45. Розкрийте поняття "туристична карта" і вкажіть основні елементи її інформаційного наповнення.
46. Назвіть типи туристичних карт. У чому відмінності між ними?
47. Які спеціальні туристичні умовні позначення використовуються на місцевості і на карті?
48. Роль об'єктів релігійного туризму для туристичної привабливості Харкова.
49. Використання топоніміки з туристичною метою.
50. Проблеми та перспективи розвитку туризму на Харківщині.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

17. Державна програма розвитку туризму в Україні на 2002-2010 роки. // Офіційний вісник. – 2002.
18. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України. Методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. – К. : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2001. – 395 с.
19. Биркович В. І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні – Запоріжжя : 2007. – 25 с.

20. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів / М. Борушак: Монографія: – Львів : ІРД НАН України, 2006. – 288 с.
21. Виноградская А. Развитие туристического бизнеса в Украине / А. Виноградская // Бізнес - інформ, 1999. – №9-10. – С. 124-126.
22. Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти // Ред. : О.І. Лугова; Ін-т туризму Федерації профспілок України. – К., 2002. – 162 с.
23. Гук Н. А. Розвиток регіональної системи міжнародного туризму в Україні / Н. А. Гук. – 2008. – 32 с.
24. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк : Навчальний посібник для вузів. – Чернівці : Книги-XXI, 2003. – 300 с.
25. Курортні ресурси України / За ред. М.В. Лободи. – К. : ТАМЕД, 1999. – 341 с.
26. Розвиток туристичного бізнесу регіону: навчальний посібник / М. Школа, Т. М. Ореховська, О.П. Корольчук и В.Ф. Кифяк. Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 300 с.
27. Рутинський М.Й. Географія туризму України. Навчально-методичний посібник / М. Й. Рутинський : Вид. 2-ге. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 160 с.
28. Рутинський М.Й. Замковий туризм в Україні / М. Й. Рутинський : навчальний посібник для вузів. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.
29. Сокол Т. Організація туристичної діяльності в Україні / Т. Сокол. – К. : Музична Україна, 2002. – 264 с.
30. Стафійчук В.І. Рекреалогія. Навчальний посібник / В.І. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2006. – 264 с.
31. Туристичні ресурси України / Під ред. О.І. Лугова. – К. : Інститут туризму

Допоміжна література

11. Багров М.В. Принципы концепции рекреационного развития Крыма // УГЖ. – 1997. – С. 23-45.
12. Василів О. Б. Державне управління розвитком туристично-рекреаційної галузі на регіональному рівні (на прикладі Івано-Франківської області) / О.Б. Василів. – Львів: Б.в., 2008. – 32 с.
13. Давиденко Л. І. Державне регулювання сфери туризму на обласному рівні / Л. І. Давиденко. – Донецьк : Б.в., 2006. – 43 с.
14. Заповідники і національні природні парки України / Мінекобезпеки України. – К. : Вища школа, 1999. – 232 с.
15. Иванух Р., Жученко В. Стратегические проблемы развития рекреационно-туристического комплекса Украины // Экономика Украины. – 1998.
16. Коваленко Ю. О. Формування конкурентоспроможного ринку міжнародних туристичних послуг в Україні / Ю. Коваленко. – К. : Б.в., 2006. – 204 с.

17. Концепція розвитку санаторно-курортної сфери, туризму і відпочинку у Львівській області / Під ред. В.С. Кравціва. – Львів, 2000. – 205 с.
18. Несвітайло О.Ю. Спортивно-оздоровчий туризм у Харківській області / О.Ю. Несвітайло : Путівник. – Х. : Б.в., 2005. – 345 с.
19. Опанасюк Н. А. Конституційно-правові основи туризму в Україні / Н. А. Опанасюк – К. : Б.в., 2005. – 480 с.
20. Туризм в Украине: Словарь-справочник / Международный Славянский университет/ Авт.-сост. В.О. Соловьев, Л.Д. Божко и М.Н. Поколотная . – Х. : Мачулин, 2008. – 235 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

9. <http://www.tourism.gov.ua/> – Сайт державної туристичної адміністрації.
10. <http://www.world-tourism.org/> – Сайт з інформацією про розвиток світового туризму.
11. <http://www.igh.ras.ru/> – Сайтотека енциклопедичної літератури.
12. www.rubricon.com/ – Енциклопедичний словник «Всемирная история».
13. <http://history.ru/> – Сайтотека з Всесвітньої історії.
14. http://rmat-english.narod.ru/slovar/slovar_r.htm – Туристичний термінологічний словник (Зорін І.В., Квартальнов В.А.).